

FÖLDVÁRY ERZSÉBET.

Földváry Erzsébet — mondta az ismerős, baráti ház, amelynek fedele alatt otthont keresett bujdosásában. — Földváry Erzsébet — mondták még a kipróbált hűségű barátnak is darabig s csak gyanítani lehetett a száj hűvös, titokzatos vonalából, a sasorr s a változó-tengerszínű szempár, a finom, ideges kéz s a telt, zengő hang szövetségéből és érezni, percről-perce jobban, valaki rangrejtve él itt, a vendég: *valaki* . . . Vigyázni kellett abban az időben, nappal alig látták, megbújt vagy pihent — a halál csirája fakadóban volt már benne — de magányos emeleti szobájában féléjszakákon égett a lámpa, gyöngé, bágyadt fényvel virrasztva a határváros baljós árnyai felett, ahol kétféle küzdelem folyt: ágyúk és gépfegyverek eszmecseréje a falakon kívül, világnézetek robbanó vagy burkolt harca a falakon belül; a falak, a Balassák ősi végvárának falai valóban *por- és ólomból* voltak azon a nyáron s a *Bujdosó könyv* puszkaporos hordón, világító lövegek fénye mellett készült. Az élet az élelmiszerjegyek, házkutatások, rekvirálások és rémhírterjesztések vigasztalan változatosságában zajlott, hulláma megcsapott mindent, mélységet, magasságot kíméletlenül, csak az üvegtoronyban virrasztó magányos, acélos lélekhez nem ért fel. Kitartani! — de e jelszót mintha nem Földváry Erzsébet, egy magyar asszony, dáma a sok közül adta volna ki; nagy tervek körvonala érzett mögötte, másszóval küldetés. Már akkor sejteni lehetett, oka van rá, hogy egyszerűen Földváry Erzsébetnek nevezze magát, ismeretlen ismerősnek, akihez az est cinkos sötétjében megfáradt, megtilolt asszonyok surrantak, hogy vesékké és dolgokba látó szeméből tisztánlátást, acélos kézszorításából a felemelkedés reményét vihessék magukkal a felbolygatott otthonokba. Később, hogy lerázta magáról Földváry Erzsébet közömbös, menedéket adó figuráját, nagyasszonykorában is találkoztam vele még, de mindig annak láttam, akinek megismertem és ezután is látni fogom már: a *Bujdosó könyv* hőséne s a meghitt baráti kör központjának, titkos beszélgetések és edző eszmecserék emlékeiben. Ma is úgy látom, ahogy akkor: magányos hattyúként lebegve vad vizeken, kezét törhetetlen hittel kinyújtva fajtája felé, szenvedve és égve, de sohasem csüggedve, sohasem megtörve, lobogó fáklyának, fajtája és neme ősi küldöttjének, nagy magyar asszonynak, egyszóval: Földváry Erzsébetnek.

Fertsek Ferenc.

TORMAY CECILE ÉS A KEZDŐ IRÓK.

Nagyságát, működésének országos jelentőségét felméri majd az objektív értékelés. Műveinek halhatatlan szépségét átvette már a nemzet örök kincstára. Emléke — hiszem — márványba vésve áll nemsokára minden igaz magyar előtt a hősi áldozatosság példája. De szeretetreméltó egyéniségét se az irodalomtörténet klasszikus lapjain, se márványban nem lehet megőrizni. Áldott emlékét, egyéniségének varázslatos vonását azoknak az írónak hálás szíve őrzi, akiket — velem együtt — az indulásnál fogott kézen, akikhez mindig volt néhány biztató, elismerő, eligazító szava, vagy néhány felejtethetetlen sora. Vezetni, irányt mutatni mindig kész volt, hogy a fiatal magyar írónemzedék el ne veszelődjék az irodalmi viszonyok dantei rengete-

gében. Szeretete a fiatalok iránt az útjával tisztában levő nagyságnak és jóságnak lehajlása volt a bontakozó, magyar értékekhez. Birtokomban levő sok-sok levele, a Vele váltott beszélgetések mindig a jobbra, tökéletesebbre nevelés síkján mozogtak. Ha Győrre ellátogatott, sohasem mulasztotta el a velem való találkozást. Első kérdése mindig az volt: mit dolgozik, mit tanulmányoz, mik a tervei? Azután jöttek a jótanácsok azzal a szeretettel, amelyhez fogható talán csak a megboldogult Andor Józsefben volt a fiatalok iránt. Ez a szeretet csak egy célt ismert: kézenfogni, vezetni, nevelni, emelni minden igaz, magyar értéket s megtartani írónak és magyarnak. S ha irodalmi és társadalmi alkotásai örök értékei a nemzetnek, a fiatal írók felé hajlása, őket támogató, nagy szeretete az a kincs, amelyet mi, a huszas évek fiataljai, hálaunkkal és nagy emlékének megőrzésével sem fizethetünk vissza soha. Ezért is az egész nemzet adósa Tormay Cecilének.

Ács, 1937, április 16.

Vitnyédi Németh István.

A FUVOLÁS LÁNY.

Elhangzott az iparművészeti múzeum kupolája alatt a katolikus Egyház évezredeken át változatlan, fenséges gyászszertartása Tormay Cecile ravatala előtt. A koporsó körül gyertyák lángjai imádkoztak a fekete alaphól kiragyogó ezüstös kereszt felé. Keresztény magunkbaszállás élt mindnyájunkban s egy-szercsák odavasarzóldott szemünk elé Tormay Cecile legszívünkbeemerkolóbb pogány alakja: a fuvolás lány. Rámeredtem a Jókai-lepellel bevont koporsóra és ott láttam benne Tormay Cecilt, élete lényegét. Ez az élet a görög-latin kultúráé volt, mint bájos kis terméke, a D'Annunziót és Anatole Franceot elragadó édes fuvolázó. Engem is ez fogott meg először Tormay írásai közül, ez tett hívévé.

Beszélgetéseinkben, vitáinkban (nagyon szeretett velem vitázni) sokszor gondoltam erre, bár nem mondtam neki soha. Kék szeme, aranyos szőke haja északi fajt mondott; hangja, modora, gondolata klasszikusan latint. Ez ellentétek között persze magyar volt, micsoda magyar! A Mátyás királyok, Janus Pannoniusok humanista magyarjainak fajtájából való; lelke magyar sorsokért borult és hadakozott, de átszíneződött mindig a fuvolás lány formailag rég letűnt, valójában örök lelki uralma kettős hazájával.

Igen, a magyar asszonyok vezére humanista asszony volt. Harcos, de fegyverei a Horatiustól Assisi Szent Ferencig tündöklő Itália szellemi fegyvertárából valók, a latin pogányság és a latinos keresztény középkor virágai adtak írásainak formát és csillogást. Mindez valami örök aggódású magyar tűz izzása fölött bontakozott ki benne. Szerkesztőségi összejöveteleinken, mikor körülültük az Erzsébet királyné kávéházban, valamennyiünket lenyűgözött finom figyelmitudásával. Mindenkiire ügyelt, mindenki minden irodalmi dologát számontartotta; cigarettázva, kissé lehajtott fejjel, kedves mosolygással hallgatott bennünket, gyakran olyan tárgyról, melyben ő volt köztünk a legavatottabb. Olykor egy-egy nehéz életharcot vívó társunkkal félrevonult egy magányos asztalhoz, hogy azután derűs arccal térjenek vissza mindketten közénk. A temetésén nem egy ma már beérkezett író gondolt vissza e kis csendes beszélgetésekre azzal, hogy úgyszólván neki köszönhet mindent! Tormay